

**POZNÁMKA: Tento text reflektuje podobu OSV mezi lety 1999 – 2023.**

**Od r. 2017 probíhají v několika etapách revize národního kurikula pro základní vzdělávání (rámcový vzdělávací program). Zejm. v období od kovidové pandemie a též v důsledku dalších „neklidů“ (např. napadení Ukrajiny Ruskem) se začala významně tematizovat potřeba péče o duševní hygienu a komunikační dovednosti dětí a mládeže.**

**Na přelomu let 2023-24 je tedy to, zda se OSV (ve spojení s etickou a kariérovou výchovou) stane oborem, předmětem jednání.**

***V době psaní tohoto textu je OSV zařazena v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání jako tzv. průřezové téma<sup>1</sup> s možností učit ji jako předmět (to se ale děje více než zřídka ...).***

***Jako PT v RVP ZV je zde tedy popsána.***

*Výzkum týkající průřezových témat vč. OSV:<sup>2</sup>*

Václavík, M. (2015). *Implementace průřezových témat do kurikula a výuky*. Praha: PedF UK.

---

## **OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA (OSV)**

**- obecně i jako průřezové téma v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání**

### **Obsah stránky:**

- Co je osobnostní a sociální výchova (OSV)?**
  - Jaké tematické okruhy tvoří obsah OSV ?**
  - Jak probíhá?**
  - Jak lze OSV včlenit do pedagogické práce školy?**
  - Jaká je podoba témat OSV v RVP ZV a RVP G?**
  - Jaký vztah má OSV k dalším průřezovým tématům RVP, resp. jiným výchovám?**
  - Jaký má OSV vztah k prevenci sociálně patologických jevů?**
  - Jaký je vztah OSV a tzv. "pedagogiky osobnostně sociálního rozvoje"?**
  - Kde hledat informace?**
  - Několik mýtů z praxe uplatňování OSV závěrem ...**
- 

<sup>1</sup> Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot. (<https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10843>)

<sup>2</sup> Dostupné na: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/81311>

## Co je osobnostní a sociální výchova?<sup>3</sup>

Osobnostní a sociální výchova je forma psychosociální výchovy, praktická disciplína zabývající rozvojem klíčových životních dovedností či životních kompetencí pro každý den.

Specifikou je, že **učivem je sám žák**.

Nejdůležitější cíle směřují k ovlivnění chování žáků a k rozvíjení především personální a sociální kompetence (kompetencí tu rozumíme v konečném důsledku "jednání v praktických situacích").

Jde zejména o kompetence, resp. dovednosti

- osobnostní,
- sociální,
- morální.

OSV je též jedním z tzv. průřezových témat v rámcových vzdělávacích programech (RVP) pro základní vzdělávání (<https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>) a pro gymnázia (<https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>)

Nejlépe můžeme ukázat cílové oblasti OSV na tomto stručném výčtu jejich základních témat:

## Jaké tématické okruhy tvoří obsah OSV ?

**Koncept zahrnuje dvě pojetí učiva/témat:**

### **Struktura témat podle typu kompetence**

#### Oblast osobnostních kompetencí

- Sebepoznání a tvorba vyrovnaného sebepojetí
- Zdokonalení základních kognitivních funkcí
- Seberegulace a organizace vlastního života
- Psychohygiena
- Kreativita (zejm. sociální tvořivost v každodenním životě)

#### Oblast sociálních kompetencí

- Poznávání lidí
- Tvorba a udržování mezilidských vztahů
- Komunikace
- Spolupráce a soutěžení

#### Oblast morálních kompetencí, hodnot a morálky

- Hodnoty, postoje, mravní vlastnosti člověka; prosociálnost; etika všedního dne
- Řešení problémů, rozhodovací dovednosti v situacích se sociálně etickým potenciálem

### **Témata lze strukturovat též podle typu situace, události či/a sociální (atd.) role**

- Jednání v různých (mých) životních situacích, při různých událostech apod.
- např. jednání v situaci verbální ataky starším člověkem; setkání se smrtí; situace šikany; odchodu ze školy; práce pro komunitu; práce pro potřebné; prosazení občanských principů; setkání s drogou; setkání s růzností lidí; nepřijetí na střední školu; rozchod s partnerem apod.

<sup>3</sup> Pojem a systém „osobnostní a sociální výchova“ (personal and social education) se objevil v evropské pedagogice i v edukační praxi škol v 80. letech XX. stol. Dnes je tento pojem zahrnut např. do britského národního kurikula (jakéhosi tamního rámcového vzdělávacího programu), od r. 2020 jako samostatný předmět. U nás se objevil 80. a 90. let spolu s návrhem osnovy samostatného předmětu „Personal and Social Education“ (zpracovaného londýnským učitelem S. Birchem). V r. 1991 byl systém PSE popularizován díky Evě Machkové z DAMU v její knížce „Drama v anglické škole“. Birchova návštěva na počátku 90. let pak definovala rozdíly mezi osobnostní a sociální výchovou a dramatickou výchovou. Od té doby se začala OSV u nás zvolna vyvíjet jako samostatná oblast výchovy (J. Valenta na Katedře pedagogiky FFUK – viz též ↓).

Významný prostor pro rozvoj a pilotáž českého našeho modelu OSV pak v r. 1999 poskytl projekt „Dokážu to?“ kladenské pedagogické vzdělávací agentury AISIS ([www.dokazuto.cz](http://www.dokazuto.cz); [www.aisis.cz](http://www.aisis.cz)). Projekt trval do r. 2006 a v jeho rámci bylo nashromážděno mnoho materiálu jak pro realizaci OSV, tak pro výzkum.

- Jednání v různých (mých) sociálních rolích
- stávající role: žák; cestující; nakupující; kamarád; soused apod.
- budoucí role: zaměstnanec; rodič; občan atd.)

Dva možné přístupy k tomuto „učivu“:

### 1.

#### **Rozvoj dovedností (a) „jako takových“, s využitím různých situací, událostí a rolí (b) jako kontextů**

Cíl = (plánovaná) dovednost/kompetence = **a)**

↓

různé situačně-rolové kontexty užití dovednosti = **b)**

↓

výsledek = (osvojená) dovednost/kompetence = **a)**

Např.: Rozvoj dovedností „poznávání lidí“ s využitím různých situací (situace = sekundární jev; nosič pro téma - dovednost atd. ... (dovednosti „pozorování“ učené na jakýchkoliv situacích...v obchodě; ve fiktivních scénkách; při debatách ve třídě; prostřednictvím scén ze zaměstnání, rodin ve filmech atd.; učíme tedy žáky trénovat základní rysy či subdovednosti této dovednosti, aniž bychom je specificky připravovali jen na její určité použití v určité situaci).

### 2.

#### **Rozvoj dovedností pro zvládnání určitých situací, událostí a rolí (b) a na tomto „pozadí“ rozvoj základních dovedností (a)**

Cíl = (plánované) dovedn./kompet. pro jednání v situaci/roli typu „...“ = **b)**

↓

v rámci rozvoj dovednosti/kompet. pro „tuto“ situaci též rozvoj dovednosti „jako takové“ = **a)**

↓

výsledek = (osvojené) dovedn./kompetence pro situaci/roli = **b)**

Např.: Učíme např. dovednostem pro „poznávání lidí v situaci, kdy přicházím do nové skupiny/nového kolektivu“ - např. před odchodem na střední školu; přitom se rozvíjí též dovednost „soustředěně naslouchat druhému“ ... (cílem ale není jen zvládnutí dovednosti "naslouchat" - cílem je zvládnout situaci vstupu do nového kolektivu; v tomto rámci se rozvíjí - byť třeba jen částečně - různé konkrétní dovednosti a mimo jiné i dovednost poznávání lidí, resp. subdovednost "soustředěného naslouchání"; učíme tedy "naslouchání" jako součást "zvládnání situaci vstupu do nového kolektivu", ale toto učení se musí týkat i základních rysů dovednosti "naslouchat" bez ohledu na její situační využití ... ).

## Jak OSV probíhá?

Především: probíhá **prakticky!!**

Je založena na tom, že

žáci se s výše uvedenými tématy (moje já; zvládnání složitých situací; spolupráce v mém životě; naše vzájemné vztahy atd. atd.) setkávají v praktických situacích, v nichž sami, jednájí, myslí, prožívají atd.

Tyto situace buď vznikají přirozeně nebo jsou pedagogicky navozené.

Jde tu o žakovu Z K U Š E N O S T v oblasti výše uvedených témat.

Dále: probíhá **„zosobněně“ - osobně!!**

Jde o to, aby tuto zkušenost měl šanci nabývat každý žák, a to zkušenost ve vztahu k němu samému a k jeho vlastnímu životu.

K tomu slouží jak samotné učební aktivity, tak jejich následné reflektování opět i ve vztahu k „já + tato zkušenosti/informace atd.

A konečně: má **respektující - provázející!!** charakter.

To znamená, že

učitel vytváří podmínky pro nabývání pozitivních osobnostních rysů, efektivních sociálních dovedností a morálně hodnotných postojů, ale respektuje při tom žakova osobnostní specifika.

Klade žákům otázky, na které si hledají odpovědi především oni sami a vede je k efektivnímu v ý b ě r u vlastních hodnot, vlastního chování atd. Klíčová je tu (opět) R E F L E X E, tedy rozebírání v aktivitách/situacích nabyté zkušenosti.

*Valenta, J., Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi. Kladno : AISIS 2006.*

## Jak lze OSV včlenit do pedagogické práce školy?

RVP uvádí tyto způsoby:

1. Včlenění témat OSV do jiných předmětů, resp. oblastí či oborů vzdělání a výchovy. (kroskurikulární přístup; v RVP označeno jako integrace obsahů a metod předmětů a OSV; též OSV v rámci předmětových projektů).
2. Včlenění témat OSV do práce školy v samostatných časových blocích. (předmět; třídnická hodina; kroužek; klub; projekt k tématu OSV).
3. Realizace OSV prostřednictvím projektů (což je ale fakticky buď cesta 1. nebo cesta 2. – zohlednění témat OSV v projektu s jiným, než psychosociálním tématem; projekt především na téma OSV).

Vedle těchto forem lze využívat též:

- Uplatnění témat OSV prostřednictvím efektivního chování a jednání učitelů. (učitel jako model jednání a jako osoba pěstující dobré vztahy).

- Využití potenciálu témat OSV v různých (běžných) školních situacích. (reflexe témat OSV v jakýchkoliv, „samovolně“ probíhajících školních situacích, v/po nichž je možné takovou reflexi se žáky udělat – efektivita této cesty vyžaduje od učitele určitý výcvik).

- Využití žákovských aktivit nejen k řešení témat "provozu školy", ale i rozvoji životních dovedností. (školní parlamenty, žákovské výbory atd., dále např. žákovské "peer-poradenství" při řešení životních a studijních problémů spolužáků apod. - vč. tréninku dovedností zainteresovaných žáků a jejich supervize a reflexe jejich činnosti ve smyslu cílů OSV; formy u nás málo využívané - či vůbec nevyužívané - ve smyslu instrumentu systematického rozvoje personálních a sociálních dovedností).

Valenta, J., *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi. Kladno : AISIS 2006.*

## Jaká je podoba témat OSV v RVP ZV a RVP G?

- **Vztah průřezového tématu OSV a klíčových kompetencí v RVP ...** je velmi těsný. Jedna z kompetencí se přímo nazývá Kompetence sociální a personální. Tématické okruhy OSV však rezonují též s Kompetencí komunikativní, Kompetencí k učení a Kompetencí k řešení problémů. Sekundárně se pak OSV v oblastech komunikativních dovedností, morálních postojů, mezilidských vztahů atd. blíží i některým nárokům kompetencí občanské a pracovní.

### **- Tematické okruhy průřezového tématu OSV v RVP ZV**

#### **Osobnostní rozvoj**

- **Rozvoj schopností poznávání** - cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění; cvičení dovedností zapamatování, řešení problémů; dovednosti pro učení a studium
- **Sebepoznání a sebepojetí** - já jako zdroj informací o sobě; druhí jako zdroj informací o mně; moje tělo, moje psychika (temperament, postoje, hodnoty); co o sobě vím a co ne; jak se promítá mé já v mém chování; můj vztah ke mně samému; moje učení; moje vztahy k druhým lidem; zdravé a vyrovnané sebepojetí
- **Seberegulace a sebeorganizace** - cvičení sebekontroly, sebeovládání - regulace vlastního jednání i prožívání, vůle; organizace vlastního času, plánování učení a studia; stanovování osobních cílů a kroků k jejich dosažení
- **Psychohygienu** - dovednosti pro pozitivní naladění mysli a dobrý vztah k sobě samému; sociální dovednosti pro předcházení stresům v mezilidských vztazích; dobrá organizace času; dovednosti zvládnutí stresových situací (rozumové zpracování problému, uvolnění-relaxace, efektivní komunikace atd.); hledání pomoci při potížích
- **Kreativita** - s hlavním zřetelem ke kreativě sociální; cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity (pružnosti nápadů, originality, schopnosti vidět věci jinak, citlivosti, schopnosti "dotahovat" nápady do reality), tvořivost v mezilidských vztazích

## Sociální rozvoj

- **Poznávání lidí** - vzájemné poznávání se ve skupině/třídě; rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v odlišnostech; chyby při poznávání lidí
- **Mezilidské vztahy** - péče o dobré vztahy; chování podporující dobré vztahy, empatie a pohled na svět očima druhého, respektování, podpora, pomoc; lidská práva jako regulativ vztahů; vztahy a naše skupina/třída (práce s přirozenou dynamikou dané třídy jako sociální skupiny)
- **Komunikace** - řeč těla, řeč zvuků a slov, řeč předmětů a prostředí vytvářeného člověkem, řeč lidských skutků; cvičení pozorování a empatického a aktivního naslouchání; dovednosti pro sdělování verbální i neverbální (technika řeči, výraz řeči, cvičení v neverbálním sdělování); specifické komunikační dovednosti (monologické formy - vstup do tématu „rétorika“); dialog (vedení dialogu, jeho pravidla a řízení, typy dialogů); komunikace v různých situacích (informování, odmítání, omluva, pozdrav, prosba, přesvědčování, řešení konfliktů, vyjednávání, vysvětlování, žádost apod.); efektivní strategie: asertivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci, otevřená a pozitivní komunikace; pravda, lež a předstírání v komunikaci
- **Kooperace a kompetice** - rozvoj individuálních dovedností pro kooperaci (seberegulace v situaci nesouhlasu, odporu apod., dovednost odstoupit od vlastního nápadu, dovednost navazovat na druhé a rozvíjet vlastní linku jejich myšlenky, pozitivní myšlení apod.); rozvoj sociálních dovedností pro kooperaci (jasná a respektující komunikace, řešení konfliktů, podřízení se, vedení a organizování práce skupiny); rozvoj individuálních a sociálních dovedností pro etické zvládnutí situací soutěže, konkurence

## Morální rozvoj

- **Řešení problémů a rozhodovací dovednosti** - dovednosti pro řešení problémů a rozhodování z hlediska různých typů problémů a sociálních rolí - problémy v mezilidských vztazích, zvládnutí učebních problémů vázaných na látku předmětů, problémy v seberegulaci
- **Hodnoty, postoje, praktická etika** - analýzy vlastních i cizích postojů a hodnot a jejich projevů v chování lidí; vytvoření povědomí o kvalitách typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlivost, respektování atd.; pomáhající a prosociální chování (člověk neočekává protislužbu); dovednosti rozhodování v eticky problematických situacích všedního dne

### - Tematické okruhy průřezového tématu OSV v RVP G

#### • POZNÁVÁNÍ A ROZVOJ VLASTNÍ OSOBNOSTI

„já“ sám o sobě, mé chování, myšlení a prožívání  
 jak rozumím vlastnímu tělesnému, psychickému a sociálnímu vývoji, jaký mám vztah k vlastnímu tělu a vlastní psychice  
 jak jsem schopen vnímat se pozitivně  
 jak rozumím vlastní jedinečnosti  
 jaká/jaký chci být a proč  
 co skutečně dělám a co mohu a chci udělat pro svůj osobní rozvoj  
 jak se obvykle chovám, jaké způsoby chování a jednání volím  
 můj vztah k lidem  
 jak se učím osvojovat si různé jevy ve škole i v životě mimo školu  
 co a jak mohu trénovat, aby se kvalita mého učení zlepšila  
 jak rozvíjet zdravý a bezpečný životní styl  
 jak být připraven na životní změny  
 já a moje sociální role nyní i budoucí (žák, občan, rodič apod.)

#### • SEBEREGULACE, ORGANIZAČNÍ DOVEDNOSTI A EFEKTIVNÍ ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

reflexe sebeovládání – mapování situací, kdy užívám svou vůli  
 péče o sebe sama  
 předcházení zátěžovým situacím, stresům atd.  
 strategie zvládnutí zátěžových situací tak, aby co nejméně ublížily  
 relaxace  
 celková péče o vlastní zdraví  
 jak mohu používat komunikační dovednosti k odolávání neúžitečnému nátlaku  
 kde vyhledávat informace a profesionální poradenství, jaké existují zdroje pomoci a organizace, které podporují jednotlivce a vztahy v době krize

jak jsem schopna/schopen si organizovat čas  
 systematickosti mých snah a činností  
 mé organizační schopnosti a dovednosti  
 já v roli vedoucí/vedoucího a v roli vedené/vedeného  
 jak ovládám myšlenkové postupy řešení problémů a co se v této oblasti mohu dále učit  
 jak se ovládám v situacích řešení problémů  
 jak a kdy činím ve svém životě rozhodnutí a důležité volby  
 jak ovládám sociální dovednosti potřebné při řešení problémů v interakci s druhými lidmi a co se v této oblasti mohu dále učit

- **SOCIÁLNÍ KOMUNIKACE**

verbální a neverbální komunikace (specifika)  
 co vím o svém komunikačním chování  
 lidská komunikace a jak jí rozumím  
 dovednosti spojené s následujícími kvalitami komunikace a jak je mohu dále rozvíjet:  
 — vnímající komunikace (na partnera orientované vnímání, aktivní naslouchání);  
 — rozumějící komunikace (porozumění komunikačním signálům v řeči lidského těla i řeči slov ve vlastní kultuře i v kontaktu s kulturami jinými);  
 — respektující komunikace (způsoby komunikačního chování respektujícího odlišnosti názorů, postojů, kultur, národností);  
 — přesná komunikace (srozumitelnost, jasnost, přesnost sdělení, přesvědčování a argumentace);  
 — pozitivní komunikace (vyváženost negativních a pozitivních výroků, otevřenost, komunikace partnerů jako inspirace);  
 — tvořivá komunikace (plynulost, pohotovost, bohatost, výrazovost, nápaditost, estetizovanost komunikace);  
 — účelově efektivní komunikace (otevřenost, asertivnost, komunikační taktiky, účelné způsoby komunikace při spolupráci, vyjednávání a při řešení problémových, resp. konfliktních situací).

- **MORÁLKA VŠEDNÍHO DNE**

jaké jsou mé hodnotové žebříčky  
 jakou morálku vyznávám ve vztahu k sobě, ve vztahu k ostatním lidem (kulturám), ve vztahu k přírodě a životnímu prostředí vůbec  
 jak morálně jedním v praktických situacích všedního dne  
 jak přebírám zodpovědnost v různých situacích  
 jak hodnotím morálku vlastního jednání a jak rozlišuji mezi dobrem a zlem ve svém životě  
 jak mohu rozvíjet dobré vztahy k lidem  
 jak se mohu angažovat ve prospěch druhých lidí (pomoc, spolupráce, podíl na demokratickém fungování společnosti, osobní angažovanost ve společenských otázkách)  
 moje hodnoty a moje sociální role současné i budoucí (žák, sportovec, přítel, rodič, občan, zaměstnanec a další)  
 já a sociální a morální dilemata doby, v níž žiji

- **SPOLUPRÁCE A SOUTĚŽ**

můj vztah ke spolupráci a k soutěži  
 které mé osobnostní předpoklady jsou výhodné a naopak nevýhodné pro situace spolupráce a které pro situace soutěžení, konkurence atd.  
 nakolik chci být originální a nakolik se umím přizpůsobovat druhým  
 jak se ovládám v situacích, kdy se věci nedějí podle mé představy  
 jak spolupracovat s lidmi, kteří jsou jiní než já sám, a jak rozvíjet vztahy s dospělými  
 jak jsem schopen přijímat názory druhých lidí jako možná východiska pro svůj další rozvoj  
 jak fungovat jako člen skupiny a komunity, jak prokazovat ochotu ke spolupráci s ostatními  
 sociálně-komunikační dovednosti výhodné pro spolupráci (jasná komunikace, argumentace, řešení sporů)  
 jak mohu a umím pomáhat, podporovat jiné lidi, poskytovat rady  
 jak se mohu a jsem ochoten podílet na obecně prospěšných aktivitách  
 jak umím rozpoznat situace soutěže a jak je prožívám  
 jak zvládám situace soutěže a jaké v nich používám taktiky

---

### Jaký má OSV vztah k dalším průřezovým tématům rámcového programu, resp. jiným výchovám?

Zachování života na zemi, ochrana životního prostředí atd. je předmětem zájmu environmentální výchovy; na globalizující se či globalizovaný charakter světa obecně reaguje globální výchova; dnes běžný kontakt různých kultur, ras, národností, ale i jiné typy sociální diverzity (kontakt

společenských vrstev, názorových proudů atd.) dávají vzniknout interkulturní výchově; u nás specificky otázky prostupování „češství“ a „evropanství“ zakládají výchovu k rozvoji evropské dimenze našeho života; proměny občanství, demokracie, politiky mění koncept občanské výchovy a pomáhají ke vzniku výchovy k demokracii; otázky týkající se porušování lidských práv oživují právní výchovu; síla informačních médií a jejich vliv na životy lidí vedou ke vzniku mediální výchovy; jevy spjaté s ochuzováním citového života zvýrazňují úkol estetických výchov; morální problémy (jako svorník mnoha předchozích témat) vyvolávají potřebu tzv. výchovy charakteru (u nás se objevila jedna z variant „character education“, zde nazývaná „etická výchova“); nové problémy vyplývající z chování českých řidičů oživují opět úvahy o dopravní výchově atd. Všechny tyto výchovy se věnují výše zmíněným specifickým problémům. Za všemi těmito problémy i za snahami o jejich řešení však stojí vždy v konečném důsledku konkrétní lidé. Lidé různých povah a schopností pro jednání s dalšími lidmi. Všechny zmíněné výchovy se tedy tak či onak dotýkají i osobnostního a sociálního rozvoje člověka. Základní teze zní: Relativně stabilní osobnost, schopná efektivního jednání s lidmi na mravní bázi, má dobré šance orientovat se v problémech a řešit je ku společnému prospěchu.

Osobnostní a sociální výchova usiluje o výchovu právě takových osobností. Ve vztahu k dalším výchovám je jakýmsi „společným základem“, je orientována na rozvoj obecně efektivních životních kompetencí, které člověk zhodnotí jak ve vztahu k životnímu prostředí, tak při pohybu v multikulturní společnosti nebo v rodinném životě atd.

I když též naopak – učením pro praktický život ve svých oblastech mohou tyto výchovy napomoci OSV všude tam, kde se dotýkají (a to se děje často) jejich témat.

Takto vidíme i vztah OSV k dalším průřezovým tématům RVP ZV – jsou to:

- Výchova demokratického občana [v poslední diskutované verzi RVP GV není]
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

(Metodickou podporu a inspiraci pak OSV mohou poskytnout systémy se specifickou metodikou: dramatická výchova podpoří OSV svou stěžejní metodou, kterou je hraní v roli; sociálně psychologický výcvik metodami práce s dynamikou skupiny; zážitková pedagogika metodami orientovanými na psycho-fyzickou složku osobnosti a pobyt v přírodě atd.

Blíže viz:

VALENTA, J., *Dramatická výchova a výchova osobnostní a sociální. Tvořivá dramatika 1/2007, s. 1-8*.

VALENTA, J., *Dramatická výchova a další eto-edukační systémy. In: Dítě mezi výchovou a uměním. Dramatická výchova na přelomu tisíciletí. Sborník z konference v říjnu 2007 v Praze. Praha: STD 2008, ss. 91-100.*

### Jaký má OSV vztah k prevenci sociálně patologických jevů?

Pokud jde o druhy prevence:

#### **Primární**

Preventivní působení zaměřené na kultivaci těch složek osobnosti člověka a instrumentů jeho praktické existence, které má za cíl posílit jedince tak, aby dokázal čelit zátěžím nejrozmanitějších typů, které vedou k hledání náhražkových řešení problémů.

Tato cesta je fakticky identická s cestou všeobecné kultivace osobnosti (Ize říci „výchovou“), tedy kultivace s akcentem na osobnostní prvky (hledání osobností stability) a sociálně interakční prvky (tvorba dobrých mezilidských vztahů).

„Nejvýznamnějším prostředkem sociální prevence je výchova dětí v rodinách a výchova dětí ve školách. [zvýraznil J.V.] ( & Matoušek, O. – Kroftová, A., *Mládež a delikvence*. Praha : Portál 2003, s. 266.)

„+“

- Výhodou této cesty je její široký akční rádius. Může být zakotvena jako součást školního kurikula i jako náplň aktivit mimovyučovacích a mimoškolních.

- Další výhodou je faktum, že řada lidí (vč. dětí a mládeže) se zajímá o

„osobní a životní témata“, jimž se tato cesta věnuje.

- Další výhodou je, že problematiku drogové závislosti zahrnuje tato cesta do kontextu dalších existenčních jevů (osobní spokojenost; partnerství; osobní cíle; osobní vztahy apod.). Kultivuje i za hranice prevence.

- Jinou výhodou může být iniciace peer programu v oblasti primární prevence (ale i viz níže).
- „-“
- Nevýhodou je, že je pedagogové nejsou běžně uspokojivě připraveni pro aplikaci této cesty.
- Podobně (ze stejných důvodů) může být pro některou školu komplikované začít s peer programem.

### OSV a primární typ prevence

Je evidentní, že systém „osobnostní a sociální výchovy“ náleží k systémům zaměřeným mimo jiné na primární typ prevence rozmanitých životních problémů. Její cíle a smysl se de facto kryjí s cíli a smyslem primární prevence.

### **Sekundární**

Preventivní působení cílově zaměřené na specifickou informovanost (na „vzdělání“) o problematice patologií – nadužívání drog, kriminálních tendencí, gamblerství, náhražkových řešení. Zaměřuje se na oblast znalostí a porozumění problematikým jevům, na informovanost o specifické pomoci a na nácvik některých specifických např. obranných dovedností.

„+“

- Výhodou je cílená koncentrovaná informace („nerozptylovaná“ jinými životními tématy).
- Dále faktum, že pro tuto cestu prevence lze připravit jistý, počtem omezený počet odborníků, kteří se jí mohou věnovat jako specialisté.

„-“

- Nevýhodou je (podle zjištění studentů Filozofické fakulty v Praze v I. 2002-2005), že klienti kurzů ve školách často odmítali „poučení“ např. o drogách s tím, že již jsou poučeni...
- Další (ovšem relativní) nevýhodou je, že praktický nácvik i v oblasti sekundární prevence se nutně stáčí k nácviku typickému pro primární prevenci, k čemuž je opět mít připraveného specialistu.

Optimální je takticky provedené spojení primární a sekundární prevence.

### OSV a sekundární typ prevence

Vzájemný vztah vyplývá z předchozího. OSV může tvořit dobrý rámec či dobré zázemí pro prezentaci témat sekundární prevence. Sama se ale v tomto smyslu na jednotlivé oblasti patologií nespécializuje.

Pokud je OSV sama o sobě svým způsobem sekundární prevencí, pak zejména vůči špatným vztahům v konkrétní třídě, vůči konfliktům, vůči neschopnosti spolupracovat atd.

### **Terciární**

Preventivní působení, které se týká lidí praktikujících již náhražková řešení. Je de facto jistou součástí jejich léčby („terapie“), která má podporovat vyléčení s dobrou prognózou do budoucna. Náleží k odborné péči.

### OSV a terciární prevence

Terciární prevence se dostává již příliš daleko za edukační cíle běžné osobnostní a sociální výchovy. V jejím této formy prevence jistě najdeme i prvky edukační a reedukační, ale nebylo by účelné identifikovat je se standardním modelem OSV.

### **Blíže k tématu: OSV a primární prevence**

Pohlédněme na dva výčty možných příčin vzniku sociálních patologií, osobních závislostí a tak dále. Jeden je zcela explicitní, druhý spíše implicitní – prostřednictvím charakteristik žádoucích dovedností pro překonávání problémů fakticky upozorňuje na to, že jejich absence může vést ke vzniku závislostí apod.

Srovnáme tyto výčty s tématy OSV (viz výše).

A) Jako psychologické příčiny vzniku sociálních patologií, závislostí apod. jsou obvykle uváděny tyto:

- problémy v oblasti emocionality (zvýšená dráždivost, nedostatek vnitřní pohody, emoční labilita, úzkostnost, citová deprivace, generalizované frustrace a časté spojení těchto jevů s deficitem v prožívání vlastního sebepojetí, v oblasti sebeúcty atd.)
- problémy v oblasti racionality (obtíže s orientací v sociálních situacích, adekvátnost posuzování sebe i okolí, neadekvátní sebehodnocení, nízká sebedůvěra, nedostatek konzistentního životního směřování)
- problémy v oblasti autoregulace (oslabená vůle, nižší sebekontrola, nezdrženlivost, jednání ad hoc (absence trvalejších pozitivních principů ovládajících jednání v různých situacích), nespokojenost s dosaženými parametry momentálního vlastního života apod.)



- problémy v oblasti flexibility reagování (situačně nevýhodné vzorce chování a jejich opakování, fixace neúspěšných vzorců chování prohlubujících nakonec frustraci).

(Podle: Vágnerová, M., Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál 1999.)

B) A nyní z jiného úhlu pohledu. Zatímco předchozí výčet byl výrazně osobnostně orientován, výčet následující přidává k tématu osobnímu některé konkretizace a rozšíření v oblasti sociálních dovedností.

Co pomáhá člověku čelit závislostem?

- cenit si vlastního těla
- uvědomit si vlastní hodnoty.
- slepě nepřebírat modely chování
- být zdravě sebevědomá/ý (dokázat rozpoznat a pojmenovat své silné stránky; pozitivním posilováním rozvíjet sebedůvěru i schopnost vyrovnat se s neúspěchem)
- zvyšovat sociální kompetence (orientovat se v sociálních vztazích; umět se prosadit; přijímat odpovědnost za své chování)
- posilovat komunikační dovednosti (hovořit, ale i naslouchat a přesvědčit)
- požádat jasně o pomoc, adekvátně reagovat na kritiku
- zvyšovat schopnost řešit problémy
- umět řešit konfliktní situace (popř. se s nimi vyrovnávat)
- posilovat schopnost sebeovládání
- učit se zvládat návaly vzteku a hněvu
- umět reagovat na stres, zvyšovat odolnost vůči zátěži

(Podle: Dr. Křepelová, A., interní materiály projektu Dokážu to?)

Pokud jsou tedy toto vše soubory předpokladů pomáhajících čelit závislostem, pak je zřejmé, že primární prevence se nenazývá „primární“ nadarmo.

OSV je zjevně logicky uspořádanou soustavou témat pro osobnostní a sociální rozvoj i primární prevenci. OSV není systém terapeutický ani specificky sekundárně preventivní. Její koncept naplňuje naopak základní kvalitativní požadavky na systém primární prevence:

„Dobrá prevence musí předcházet všem typům *sociálního selhání* – kriminalitě, abúzu drog [zvýraznil J. V.], odpadávání ze škol a z učebních poměrů, předčasným těhotenstvím, nákaze HIV virem atp. Navíc – cílem primární prevence nemůže být pouhá *absence sociálně patologických jevů*, cílem musí být *prezence sociálně příznivého chování*, tj. chování, jež se neslučuje s jednáním protispolečenským.“ [kurzívu zvýraznil J. V.]

(Matoušek, O. – Kroftová, A., Mládež a delikvence. Praha : Portál 2003, s. 267.)

K důležitosti věnovat se v rámci prevence „čehokoliv“ obecným tématům životních dovedností se rovněž vyjadřuje – u nás díky konceptu emoční inteligence také známý – D. Goleman:

„Konsorcium [vědců sponzorované nadací W. T. Granta] vytypovalo skupinu rozhodujících emočních dovedností, které by měly být zařazeny do výuky, bez ohledu na to, proti čemu je preventivní program namířen. ... Mezi tyto emoční dovednosti patří sebeuvědomění, projevování a ovládání citů; dále ovládání impulsů, schopnost odložit uspokojení na pozdější dobu a schopnost vyrovnat se se stresem a úzkostí. Při ovládání pohnutek je nejdůležitější umět rozlišovat mezi pocity a činy a neučit se lépe rozhodovat v emočně nabitých situacích ovládnutím impulsu k jednání a následným uvážení všech možností, které daná situace nabízí, a také jejich důsledků. Mnoho dovedností se týká oblasti mezilidských vztahů : rozpoznávání a sociálních a emočních signálů, umění naslouchat a schopnost odolávat negativním vlivům, pochopení stanoviska druhé osoby a smysl pro to, jaké chování je v určité situaci přijatelné.“)

(Goleman, D., Emoční inteligence. Praha : Columbus 1997, s. 246.

Státní instituce vytvářející novou podobu národního kurikula implementovaly systém OSV do tzv. rámcových vzdělávacích programů pro základní a gymnaziální vzdělávání. Primárně preventivní účinek je zmiňován i zde (viz cíle OSV v Rámcovém vzdělávacím program pro základní vzdělávání: “- napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování”).

Témata OSV se stala povinnou součástí obsahu vzdělání. Její dopad, resp. akční rádius, je tímto značný, což podporuje její primárně preventivní potenciál v širším měřítku. Není sice aplikovaná na určitou „patologii“, ale to nijak nesnižuje její preventivní význam. (viz např. O. Matoušek: „Menší význam a dosah mají regionální a lokální programy pro úžeji definované skupiny rizikových dětí či rizikové mládeže.“ & Matoušek, O. – Kroftová, A., Mládež a delikvence. Praha : Portál 2003, s. 266.).

## Jaký je vztah OSV a tzv. "pedagogiky osobnostně sociálního rozvoje"?

*Osobnostní a sociální výchovou* rozumíme praktický edukační(!) systém vytvářející podmínky pro osobnostní, sociální a morální rozvoj (tak, jak je popisován na této stránce, zařazen v RVP apod.). *Pedagogikou osobnostně sociálního rozvoje* (POSR) rozumíme pedagogickou disciplínu zabývající se výzkumem, popisem a výkladem jevů, formulací principů a teoretických postulátů a rozvojem inovací na poli osobnostního, sociálního a morálního rozvoje. A to bez ohledu k tomu, zda mají tyto teorie a výzkumy bezprostřední vztah právě jen k osobnostní a sociální výchově nebo studují-li problematiku edukace(!) ve výše uvedených třech oblastech obecně, napříč i jinak pojmenovanými systémy osobnostního a sociálního rozvoje atd.

Přitom se nejedná o cosi jako "konsistentní" pedagogický směr, který by měl jednu klíčovou "bibli" a jednoho klíčového "gurua" (to mívají spíše jednotlivé praktické systémy). Do oblasti POSR tak můžeme zahrnout - pro příklad! - to, co nalézá v textech o osobnostním pojetí vzdělání, kooperativním učení, stadiích morálního vývoje, "well-being education", sociokognitivním konfliktu, emocionální a vůbec vícečetné inteligenci, aktivním sociálním učení, behaviorálním učení, integraci různých typů učiva, dramatickém a performativním konceptu edukace, učební konstruováním, zkušenostním učení, žánitkovém učení, situaci jako faktoru edukace, metakognici a tak dále (vše ve vztahu k edukaci v oblasti témat, která jsou "plus - minus" součástí obsahu naší OSV).

**Pro českou OSV považujeme za důležitá** a relevantní východiska teorie typu

*Sociálně kognitivní/behaviorální teorie A. Bandury.*

- triadická reciprocita: B – P – E; učení na modelech

- další behaviorální teorie

*Situační pojetí výchovy*

- důležitost „rysů“ osobnosti; ale chování je funkce situačních motivací a interakce osobností a situací – Pelikán: osobně významné situace; referenční rámec ega; stav egoangažovanosti;

*Dramaticko-performační pojetí edukace, resp. paradigma performativních společenských věd a (kritické) performativní pedagogiky*

- různé dimenze scéničnosti a dramatickosti v edukaci + observační učení + embodiment – Pineau; Schechner; Valenta

*Teorie zkušenostně reflektivního učení*

- Lewin, Kolb ...

## Kde hledat informace?

### **\* Lidé: Konzultace, dotazy, kurzy, podpora praxe, supervize atd.:**

- Josef Valenta

(didaktika OSV; cesty včleňování OSV do vzdělávací práce školy; didaktika komunikace; metodika vedení kurzů OSV; využití metody dramatické/divadelní výchovy v OSV; osobnostní a sociální rozvoj pedagogů; didaktika klíčových kompetencí) [josef.valenta@damu.cz](mailto:josef.valenta@damu.cz)

- Hana Kasíková

(kooperace jako klíčová kompetence; kooperativní učení; dramatická výchova; vzdělávání pro všechny) [hanakasikova4@gmail.com](mailto:hanakasikova4@gmail.com)

- Anna Pospíšilová

(didaktika OSV; cesty včleňování OSV do vzdělávací práce školy; šikana a OSV; mravní výchova v OSV; šikana a OSV) [anna.pospisilova@htf.cuni.cz](mailto:anna.pospisilova@htf.cuni.cz)

- Olga Daskin

(didaktika OSV; OSV jako předmět; včleňování OSV do vzdělávací práce školy; kariérová výchova) [olga.daskin@zatlanka.cz](mailto:olga.daskin@zatlanka.cz)

- Petr Chaluš

(včleňování OSV do vzdělávací práce školy; kariérová výchova) [petr.chalus@npi.cz](mailto:petr.chalus@npi.cz)

Martin.Provazník

(OSV jako předmět) [martin.provaznik@zsstross.cz](mailto:martin.provaznik@zsstross.cz)

### **\* Literatura:**

- Vybraná literatura k osobnostní a sociální výchově obecně:

viz

[https://docs.google.com/document/d/1tI7G\\_PNdWdXfTxnIShuiphfmemrXb2O/edit?usp=drive\\_link&ouid=106466298746048225530&rtpof=true&sd=true](https://docs.google.com/document/d/1tI7G_PNdWdXfTxnIShuiphfmemrXb2O/edit?usp=drive_link&ouid=106466298746048225530&rtpof=true&sd=true)

**- Základní texty k oboru:**

**VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno : AISIS 2006. Též online:**

[https://drive.google.com/file/d/1QufC8N9Gt8NOxhBnIDt0p8cperaAp60O/view?usp=drive\\_link](https://drive.google.com/file/d/1QufC8N9Gt8NOxhBnIDt0p8cperaAp60O/view?usp=drive_link)

**VALENTA, J. *Didaktika osobnostní a sociální výchovy*. Praha: Grada Publishing, 2013. **Není online.****

- K výzkumu v oblasti didaktiky OSV:

VALENTA, J. Glosy k (meta)didaktice osobnostní a sociální výchovy. In: Historie a perspektivy didaktického myšlení. VALIŠOVÁ, A. (red.), Praha : Karolinum 2005, s.187-202.

VALENTA, J., Výzkum didaktického myšlení učitelů v oblasti témat osobnostní a sociální výchovy. In: WERNEROVÁ, J. (ed.), Kam směřuje současný pedagogický výzkum? Sborník příspěvků XVIII. celostátní konference ČAPV/ [CD-ROM]. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2011. ISBN 978-80-7372-722-2.

VALENTA, J. Didaktika osobnostní a sociální výchovy. Praha: Grada Publishing, 2013.

VALENTA, J. Divadlo nebo život! Metafora divadla jako prostředek poznávání. Praha: AMU-KANT, 2019.

- Knižnice projektu Dokážu to? na podporu osobnostní a sociální výchovy:

-- Podstata OSV a čtyři základní způsoby jejího včlenění do každodenní práce školy:

- VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS 2006.

-- Vybraná základní témata OSV:

- Hermochová, S. *Skupinová dynamika ve školní třídě*. Kladno : AISIS 2005. Též online: [https://drive.google.com/file/d/1B5McstoZy0H8\\_pLvqGaHLkJFHhBn5gm3/view?usp=drive\\_link](https://drive.google.com/file/d/1B5McstoZy0H8_pLvqGaHLkJFHhBn5gm3/view?usp=drive_link)
- Kasíková, H. *Učíme se spolupráci spoluprací*. Kladno : AISIS 2005 (2. vydání 2009)
- Kříž, P. *Kdo jsem, jaký jsem (aktivity pro osobnostní a sociální výchovu k podpoře sebepoznání a sebepojetí)*. Kladno : AISIS 2005. Též online: [https://drive.google.com/file/d/1P\\_tPzQYFckCqHNFFnvVGvNGA3-Pz64HB/view?usp=drive\\_link](https://drive.google.com/file/d/1P_tPzQYFckCqHNFFnvVGvNGA3-Pz64HB/view?usp=drive_link)
- Valenta, J. *Učíme (se) komunikovat (na pomoc osobnostní a sociální výchově ve školách)*. Kladno : AISIS 2005 (2. vydání 2010)

-- Tematická osnova OSV, metody a techniky OSV, OSV jako samostatný předmět:

- Valenta, J. *Učit se být*. 2. vyd. Praha – Kladno : STROM – AISIS 2003. Též online: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/201/UCIT-SE-BYT.html>

-- Didaktika vybraného speciálního tématu:

- Valenta, J. *Manuál k tréninku řeči lidského těla (didaktika neverbální komunikace)*. Kladno: AISIS 2004 Též online: [https://drive.google.com/file/d/1kxxhU5L7D4FTeMye8iLsIcgZDEqJgvbD/view?usp=drive\\_link](https://drive.google.com/file/d/1kxxhU5L7D4FTeMye8iLsIcgZDEqJgvbD/view?usp=drive_link)

- CD programy projektu Dokážu to? na podporu osobnostní a sociální výchovy:

- Beaufortová, K. *Umění komunikace ve škole. Moderní vyučování I.* [CD-ROM]. Kladno : AISIS 2004.
- Pop-up theatre; Kasíková, H., Valenta, J. *Equal Voice – Každý má právo být slyšen. Moderní vyučování II.* [CD-ROM]. Kladno : AISIS 2005.
- Kasíková, H. *Kooperativní učení -Učíme se spolupráci spoluprací. Moderní vyučování IV.* [CD-ROM]. Kladno : AISIS 2005.

Vydavatel: AISIS o. s., Kladno - <http://www.aisis.cz/>

- Metodický portál RVP:

VALENTA, J. Osobnostní a sociální výchova. In Pastorová, M. (ed.) a kol. *Doporučené očekávané výstupy. Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách.* Praha: VUP, 2011, s. 9-22. ISBN: 978-80-87000-76-2

Dostupné na: <http://archiv-nuv.npi.cz/vystupy/doporucene-ocekavane-vystupy-1.html>

VALENTA, J. Osobnostní a sociální výchova v základních školách. Doporučené očekávané výstupy – podrobné rozpracování. In Pastorová, M. (ed.) a kol. *Doporučené očekávané výstupy. Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách.* Praha: VUP, 2011, XVII. s.. ISBN: 978-80-87000-76-2

Dostupné na: <http://archiv-nuv.npi.cz/artefact/file/Priloha-ZV1.pdf?file=28983&view=3951>

-- Elektronicky publikované články:

(Metodický portál RVP je elektronický časopis - ISSN: 1802-4785)

VALENTA, J., Co je cílem hodiny osobnostní a sociální výchovy? [online] Praha: Metodický portál RVP, 2010. Dostupné na:

<http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/7959/CO-JE-CILEM-HODINY-OSOBNOSTNI-A-SOCIALNI-VYCHOVY.html/> nebo <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/7959/CO-JE-CILEM-HODINY-OSOBNOSTNI-A-SOCIALNI-VYCHOVY.html/> nebo <http://www.rvp.cz/clanek/375/3216>

VALENTA, J., Deset praktických principů kroskurikulárního přístupu k OSV. Květen 2007, <http://www.rvp.cz/clanek/267/1351>

VALENTA, J., Dvacet mýtů o osobnostní a sociální výchově. Leden 2007. <http://www.rvp.cz/clanek/267/1116>

VALENTA, J.: Metody pro výuku OSV. [online] Praha: Metodický portál RVP 2010. ISSN: 1802-4785 Dostupný na: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9069/metody-pro-vyuku-osobnostni-a-socialni-vychovy.html/>

VALENTA, J., Osobnostní a sociální výchova. - obecně i jako průřezové téma v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. [online] Praha, Katedra pedagogiky FFUK – VUP Praha 2006. Dostupné na www: <http://rvp.cz/clanek/287/482>

VALENTA, J., Pedagogické systémy jako odpovědi na různé situace. [online] Praha, VUP 2005. Dostupné na www: <http://www.rvp.cz/sekce/267>; <http://rvp.cz/clanek/165>

VALENTA, J., Sociální kreativita/tvořivost a osobnostní a sociální výchova (OSV). [online] Praha: Metodický portál RVP 2010. Dostupný na: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/8481/socialni-kreativita-osobnostni-a-socialni-vychova.html/>

VALENTA, J., Učit se být. [online]. 3. přeprac. vydání. Praha, VUP 2005. Dostupné na www: <http://www.rvp.cz/sekce/267>; <http://rvp.cz/clanek/201>

VALENTA, J., Učivo jako součást žákova života. [online]. Praha, VUP 2008. Dostupné na www: <http://www.rvp.cz/clanek/267/2182>

VALENTA, J., Výchova k sociálním dovednostem – inspirace k realizaci. [online]. Praha, VUP 2005. Dostupné na www: <http://www.rvp.cz/clanek/186/186>

VALENTA, J., Volba konkrétní metody (techniky, hry, aktivity) pro osobnostní, sociální, morální rozvoj v rámci OSV. Praha, VUP 2009. Dostupný na: <http://www.rvp.cz/sekce/177>; <http://www.rvp.cz/clanek/375/3216>

VALENTA, J., Metody pro výuku osobnostní a sociální výchovy (OSV). 2011. Dostupný na: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/9069/METODY-PRO-VYUKU-OSOBNOSTNI-A-SOCIALNI-VYCHOVY.html/>

VALENTA, J. Morální rozvoj v rámci OSV – metody situačně-behaviorální. [online] Praha: *Metodický portál RVP*, 2011, ISSN: 1802-4785 Dostupný na: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/13767/MORALNI-ROZVOJ-V-RAMCI-OSV---METODY-SITUACNE-BEHAVIORALNI.html/>

VALENTA, J. Morální rozvoj v rámci OSV – mravní kvality jako „učivo“. [online] Praha: *Metodický portál RVP*, 2011, ISSN: 1802-4785 Dostupný na <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13709/MORALNI-ROZVOJ-V-RAMCI-OSV---MRAVNI-KVALITY-JAKO-%C2%80%EF%BF%BDUCIVO%C2%80%EF%BF%BD.html/>

VALENTA, J. Jádrové činnosti – spojnice na ose „cíl“ a „metoda“ osobnostní a sociální výchovy. [online] Praha: *Metodický portál RVP*, 2011, ISSN: 1802-4785 Dostupný na: *technicky zpracováváno - předběžný link k datu 29.10.11*: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13901/jadrove-cinnosti-spojnice-na-ose-cil-a-metoda-osobnostni-a-socialni-vychovy.html/>

- Elektronické texty o. s. Projekt Odyssea:

SRB, V a kol. *Jak na OSV*. Srb, V. a kol.: Jak na osobnostní a sociální výchovu. Dostupné z: <https://odyssea.cz/wp-content/uploads/2023/07/Jak-na-osobnostni-a-socialni-vychovu.pdf>

Různí autoři: Metodiky k jednotlivým tématům. Dostupné na: <https://www.odyssea.cz/metodiky/>

### **Několik mýtů z oblasti osobnostně sociální výchovy závěrem ...**

Na závěr ještě – (zatím) bez komentáře – několik mýtů zjištěných výzkumem, které odrážejí některé oblíbené stereotypy v uvažování o OSV (podrobněji viz 3. kapitola v knize „Učíme (se) komunikovat“, Kladno : AISIS 2005, s. 45n. a článek „Mytologie osobnostní a sociální výchovy“ v *Moderní vyučování/2006*).

- OSV nastane, když jsou žáci aktivní ...
- OSV nastane, když se ve vyučování komunikuje...
- OSV probíhá, když se hovoří o životě...
- OSV je, když frčí hra za hrou...
- Všechno souvisí se vším, takže je jedno co děláme – nemusíme se zajímat o cíl té nebo oné hry, každá nějak ovlivní celého člověka...
- Na začátku přípravy každé lekce OSV je nutno vypsát co nejvíce kompetencí (nejlépe všechny), co nejvíce tematických okruhů OSV a co nejvíce očekávaných výstupů (bez ohledu na to, co technika skutečně zvládne)...
- Splnění cíle OSV je, když žák umí definovat obsah jednotlivých témat a popsat sociální dovednosti...
- Když dobře uspořádáme mezipředmětové vztahy, OSV nastane sama od sebe...
- Jedna jednorázová aktivita naučí/změní chování ...
- Využíváme-li metodu projektů, děláme OSV...
- Reflexe v OSV znamená, že pokárám žáky za to, co dělají špatně a nařídím jim, jak to mají dělat...
- Kde jsou skupiny, tam je kooperace, kde je kooperace, tam je OSV...
- Spolupráce nastane tím, že učitel řekne, že budeme spolupracovat/že jsme spolupracovali...
- Pokud je výstupem práce skupiny dobře vypracovaný úkol z předmětového učiva znamená to, že skupina dobře spolupracovala a efektivně komunikovala...
- Každý učitel má osobnost, fakultu a životní zkušenosti – to ho kvalifikuje pro výuku OSV...

